

Adatok a heidelbergi diákok tanulásához

A debreceni református kollégium nagykönyvtárában van egy, idehaza eddig nem ismert, érdeklődésünkre azonban méltán számot tartó kötet, amelyben a diákoknak külső országokbeli tanulására találunk fontos iránymutatást. E könyvre 1961 októberében akadtam reája, adatait tehát ezért nem dolgozhattam bele a már sokszorosításra készen levő cikkekbe. A róla való megemlékezést különben már csak azért sem mellőzhetem el, mivel kinyomtatása után alig egy-két éven belől a császári seregek kipusztítva Heidelberget, netalán a könyvnyomtató műhelyt is tönkretették s ezért a kész munkából már nem is sok kerülhetett forgalomba.

Ejnek a fehér hártýába kötött 8° nagyságu könyvnek kötéstáblájába M Z S - 1 6 4 3 szuperexlibrist nyomott be a könyvkötő. Tartalmát címlapja határozza meg, amely alsó egyharmad részében le van szakadva s ezért bár kétségtelen, hogy heidelbergi nyomtatásu, az évszámot azonban abból mégis meghatározhatjuk, hogy a könyv tartalmát képező vitatkozások legfiatalabb időpontja az 1620. esztendő februáriusának vége.

A munka címe: "Davidi Parei Thesaurus Biblicus. Hoc est Thematata Textualia ex S. Bibliis Veteris Et Novi Testamenti, et S. Theologiae Candidatis ad disserendum proposita."

A kiváló professzor bevezetése után a 19/A. levelen van a különböző nemzetek közül az első helyen: "Index Respondentium Secundum Nationes ab Ortu Ex Natione Ungarica et Transsylvania."

Természetes, hogy e könyvben közölt 32, vagy 33 ifju 60 disputációja aligha árul el sok eredeti gondolatot. Az egész valószínűleg a tudós Pareus professzor tételeinek és nézeteinek mintegy szemináriumszerű kidolgozása és egy összefüggő műként való bemutatása, mégis a diákok szorgalmas igyekezetére világít reá. Sajnos, hogy az egyes disputációknak nincsen külön címe, hanem csak a bib-

liai "locus" jelöltetett meg. Ugy látszik, hogy Pareus e kötetbe csak válogatott cikkeket sorozott be, mignem a többi vitatkozás a respondensek neve alatt külön-külön füzetben, a patrónusokhoz intézett ajánlással és baráti üdvözlő versekkel együtt jelent meg.

A magyar respondensek műveinek szerzőit a következő névsorban mutatom be:

Thomas P. Tissa-Betsinus Ungarus. 1617. nov. 29. (9.lap.)¹⁾
Néhány évvel későbbben tintával utána írva: "Claudiopolitan-
[us] minister, post ibidem obdormivit A. 1644."

Johannes S. Miscolci. 1617. dec. 6. (12. lap.)²⁾

Johannes Putnoki Thallyainus Ungarus. 1617. dec. 19. (17.1.)

Későbbi kézzel utána írva: "Minister Warad ibidem mortu-
[us] A. 1642."³⁾

Matthias Bereni Ungarus. 1617. dec. 29. (21. 1.)⁴⁾

Stephanus D. Szykssai Ungarus. 1618. jan. 5. (24. 1.)⁵⁾

Ugyanő: Stephanus D. Sixai néven. 1618. dec. 5. (153. 1.)

Michael Canisaeus. 1618. jan. 12. (29. 1.)⁶⁾

Valamivel későbbi kézírással: "Minister apud orthodoxos ygnotae! A. 1622 et seq."

Franciscus Szepsi Ungarus. 1618. jan. 31. (40. 1.)⁷⁾

Michael H. Szepsi Ungarus. 1618. febr. 28. (51. 1.)⁸⁾

Néhány esztendővel későbbi kézírással: "Minister Tarczalien-
sis A. 1630. et seq. ibi...mortuus."

Thomas F. Keökenyesdinus Ungarus. 1618. márc. 13. (59. 1.)⁹⁾

Casparus V. Boytinus Ungarus. 1618. márc. 21. (62. 1.)¹⁰⁾

-
- 1) Beiratkozott: 1617. ápr. 7. Barkóczi László alumnusa.
  - 2) " 1617. jun. 22. Liszka város "
  - 3) " 1616. okt. 18. Debrecen város "
  - 4) " 1616. okt. 18. Bethlen Gáborné "
  - 5) " 1617. jun. 22. Bocskai Miklós "
  - 6) " 1616. máj. 18. Jarfas Mihály "
  - 7) Neve sem a beiratkozottak, sem Molnár Albert névsorában nem fordul elő, ezért a keresztnév megjelölése valószínűleg sajtóhiba a Mihály név helyett.
  - 8) Beiratkozott: 1617. jun. 22. kassai Varanai András alumnusa.
  - 9) " 1617. jan. 22. Milotai István püspök "
  - 10) " 1617. ápr. 7. Bethlen Gábor fejedelem "

Andr as Pragai Ungarus. 1618. márc. 28. (66. 1.)¹¹⁾
 Stephanus S. Pelius Ungarus.  .n. (69. 1.)¹²⁾
 Basilius Borzasi Ungarus 1618.  pr. 25. (79. 1.)¹³⁾
 Ugyanő 1618. szept. 12. (130. 1.)
 Benedictus Szentkirali Ungarus. 1618. máj. 9. (83. 1.)¹⁴⁾
 Johannes F s s Patachinus Ungarus. 1618. m j. 16. (86. 1.)¹⁵⁾
 Georgius Udvarhelyi Ungarus. 1618. jun. 13. (100. 1.)¹⁶⁾
 Ugyan  1619. m rc. 26. (180. 1.)
 Casparus Lazarinus Ungarus. 1618. jun. 20. (103. 1.)¹⁷⁾
 Ugyan  1619. aug. 21. (232.1.)
 Ugyan  Casparus Egri Lazarinus Ungarus teljesebb nev n.1618.
 szept. 24. (134. 1.)
 Ugyanigy 1620. jan. 15. (299. 1.)
 Martinus Murak zi Ungarus. 1618. jun. 27. (109. 1.)¹⁸⁾
 Ugyan  1618. szept. 1. (125. 1.)
 Ugyan  1619. jul. 23. (220. 1.)
 Ugyan  Martinus Dus Murak zi Ungarus teljesebb nev n. 1619.
 jan. 8. (302. 1.)
 Michael Belte chi Ungarus. 1618. jun. 8. (110. 1.)¹⁹⁾
 Ugyan : Michael Belteki Ungarus. 1618. okt. 24. (142.p1.)
 Franciscus Tornai Ungarus. 1618. jul. 17. (113. 1.)²⁰⁾
 Ugyan  teljesebb nev n: Franciscus Pastoris Tornai Ungarus.
 1618. nov. 21. (150. 1.)
 K s bbi kézzel ut na irva: "Minister quondam Debrecin[us] Fra-
 ter post. Steph. P. Thornai minister ibidem. A. 1640. et seq."

-
- 11) Beiratkozott: 1616. jul. 27. Suri Orvos Mihály s rospataki pap
 alumnusa.
 12) " 1616. dec. 14. Nemesn pi D niel komj ti pap a-
 lumnusa.
 13) " 1617.  pr. 7. ifj. Rh dei Ferenc alumnusa.
 14) " 1617. szept.22. Bethlen Istv nn  " "
 15) " 1616. jul. 27. Testv r nek és pataki rokons g -
 nak alumnusa.
 16) " 1618.  pr. 7.
 17) " 1618.  pr. 7.
 18) " 1618.  pr. 7. Rákóczi György alumnusa.
 19) " 1618.  pr. 7. Szepsi Lakatos Benedek alumnusa.
 20) " 1618.  pr. 7. Debreceni Tamás tokaji praefectus
 alumnusa.

- Stephanus Sz. Nemesinus. 1618. okt. 10. (138. 1.)²¹⁾
 Az ugyanő neve helyesen: Stephanus Sz. Nemethinus. 1619. okt. 1. (245. 1.)
 Ugyancsak ő: Stephanus Nemethinus. 1620. febr. 19. (327. 1.)
 Michael Aszalos Ungarus Nobilis. 1618. dec. 19. (157. 1.)²²⁾
 Johannes F. Gönci Ungarus. 1619. jan. 2. (160. 1.)²³⁾
 Ugyanő 1619. nov. 6. (266. 1.)
 Ugyanő családnév nélkül: Johannes Göncinus Ungarus. 1619. szept. 19-én. "240. 1.)
 Michael Wyheli Ungarus. 1619. szept. 13. (164. 1.)²⁴⁾
 Ugyanő latinositott végződéssel, de hibás névalakkal: Michael Uyllynus Ungarus 1619. jun. 19. (209. 1.) és
 Michael Uyholius Ungarus. 1620. feb. 26. (331. 1.)
 Michael V. Dioszegi Ungarus. 1619. febr. 17. (168. 1.)²⁵⁾
 Körülbelül három évtizeddel későbbi kézírással utána írva: "Minister Bihariensis. Episcopus Ecclae Hu[n]g. Inferiorj. Ab Anno. 1646."
 Ugyanő: Michael V. Dioszegi Ungarus. 1619. aug. 7. (224. 1.)
 Ugyanő: 1619. dec. 27. (297. 1.)
 Georgius Lazlo Darnainus Ungarus 1619. márc. 13. (172. 1.)²⁶⁾
 Ugyanő: 1619. dec. 4. (287. 1.)
 Ugyanő: rövidített családnévvel: Georgius L. Darnainus Ungarus. 1619. jul. 16. (216. 1.)
 Utána későbbbecskei kézzel írva: "Minister Szónyiensis circa Komarom A. 1636."
 Thomas Levai Ungarus 1618. aug. 1. (122. 1.)²⁷⁾
 Ugyanő teljesebb nevén: Thomas Suba Levai Ungarus 1619. márc. 20. (176. 1.)

-
- 21) Beiratkozott: 1618. aug. 12. Helyes nevén: Sz(athmár) Némethinus.
 22) " 1618. ápr. 7. Atyjának: Aszalós Mihálynak alumna.
 23) Neve mind Szeremleinél (Goue), mind Veszprémnél (Gone) hibásan iratott. Beiratkozott: 1618. okt. 12.
 24) Beiratkozott: 1618. aug. 12.
 25) " 1618. aug. 12.
 26) " 1618. aug. 12.
 27) " 1618. ápr. 7. Rákóczi György alumna.

- Stephanus K. Szilvasy Ungarus 1619. ápr. 1. (184. 1.)²⁸⁾
 Ugyanő: Stephanus Sylvasy Ungarus névirással. 1619. máj. 8. (197. 1.)
 Georgius Karolinus Ungarus. 1619. ápr. 10. (188. 1.)²⁹⁾
 Ugyanő: 1619. júl. 3. (212. 1.)
 Ugyanő: 1620. febr. 12. (323. 1.)
 Nicolaus Vari Ungarus, 1619. okt. 9. (249. 1.)³⁰⁾
 Emericus Mindszenti Ungarus. 1619. okt. 16. (253. 1.)³¹⁾
 Ugyanő: 1619. nov. 20. (278. 1.)
 Georgius Czulai Ungarus. 1619. okt. 23. (257. 1.)³²⁾
 Tintával egykoruan utána írva: "Minister ambor[um] Principi (!) Trae."
 Ugyanő: Georgius Czulay Ungarus. 1619. dec. 18. (292. 1.)
 Georgius S. Nadudvarinus Ungarus. 1619. okt. 30. (262. 1.)³³⁾
 A magyar tanulók neveinek ide iktatása után ide sorolom még:
 Albertus Niclasius Polonus. 1619. aug. 14. (229. 1.) nevét is, aki bár nem volt magyar, de mint későbbi danckai lelkipásztornak, gyakori összeköttetése volt öregbik Rákóczi György fejedelemmel.
 Pareus e tanítványai vitatkozásainak tartalmát egyelőre talán még felsorolni sem érdemes, de névsorukat és jóigyekezetük tanúságtételét annak bizonyosságául mégis csak számon kell tartanunk, hogy megállapíthassuk akadémiai tanulásuk időtartamát, valamint azt a körülményt, hogy ismeretszerzésben méltók igyekeztek lenni a nagy professzorhoz, a kiváló fejedelemhez, meg Szenczi Molnár Albert példaadó buzdításához.
 A heidelbergi akadémiára beiratkozott diákok nevéől az egyetem anyakönyvei, az 1617. esztendő decembere táján itt és Marburgban tanult ifjaktól pedig Bethlen Gáborhoz intézett levelében s a "Secularis Concio Evangelica" című művének ajánlásában Szenczi
-
- 29) Beiratkozott: 1618. aug. 23.
 30) " 1619. ápr. 2.
 31) " 1619. máj. 4.
 32) " 1619. máj. 4.
 33) " 1618. aug. 12.

Molnár Albert emlékezik meg.³⁴⁾

Tanulságos példa ez arra vonatkozólag, hogy Bethlen uralkodásának mindjárt az elején megindult a diákoknak külső országokba való sűrűbb özönlése s ezáltal tudásuk színvonalának emelkedése. Az itt felsorakoztatott férfiak között is valóban nem egy kiváló elmével találkozunk.

Meg kell még jegyeznünk, hogy a néhány utólagos bejegyzést író könyvtulajdonos lelkipásztor nevét valószínűleg a superexlibris rejti, szolgálati helye pedig hihetőleg a tiszántuli egyházkerülethez tartozott.

---

34) SpFüz. 1862:562-63. - 1864: 668-9. - Szenczi Molnár Albert: *Secularis Contio Evangelica*. Oppenheim, 1618. Ajánlás. - Dézsi Lajos: Szenczi Molnár Albert naplója. Bp. 1898. 8o.